

Avropa ölkələrinin enerji təminatçısı və etibarlı tərəfdaşı olan Azərbaycan Avrasiyada həm də "Şərq-Qərb", "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizlərinin fəal aktorlarından biridir. Ölkəmiz yüklərin Asiyadan Avropanın müxtəlif istiqamətlərinə təhlükəsiz və ən əlverişli imkanlar daxilində daşınması üçün rahat tranzit marşrutu yaradıb. Xəzər dənizi, Beynəlxalq Dəniz Ticarəti Limanı, "Bakı-Tbilisi-Qars" dəmir yolu, Ələt Azad İqtisadi Zonasının yaratdığı imkanlar bir daha təsdiq edir ki, Azərbaycan Qafqazda ən əlverişli nəqliyyat-tranzit hubıdır. İkinci Qarabağ müharibəsindəki Zəfərin yaratdığı reallıq fonunda isə Azərbaycan Orta dəhlizin (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) daha səmərəli və etibarlı marşrut olması üçün çox mütərəqqi təkliflər irəli sürür. Bunlardan biri də Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır.

Hərbi toqquşmalar, ticarət gəmilərinə qarşı silahlı hücumlar Orta dəhlizə marağı artırır

Son illərdə Ukrayna-Rusiya müharibəsi, İran-İsrail gərginliyi, Yaxın Şərqdə baş verən hərbi toqquşmalar, eləcə də qiyamçı husilərin Qırmızı dənizdə ticarət gəmilərinə qarşı silahlı hücumları Avropa dövlətlərini Asiya ilə ticarət əlaqələrini davam etdirmək üçün yeni marşrutlara axtarmağa vadar edib. Məlum hadisələr və global siyasətdəki gərginlik, yükdaşımaqların qiymətini bahalaşdırmaqla yanaşı, Avropada inflyasiyanın artmasına da təsir edir. Savaşlar və gəmilərə silahlı hücumlar global marşrutlarda təhlükəsizlik məsələlərinin həlli üçün ayrılan xərclərin də artmasını şərtləndirib. Belə olan hal isə əlbəttə ki, bahalaşmaya səbəb olur. Məhz bu reallıqları nəzərə alsaq, belə qənaətə gəlmək olar ki, bu gün Avropa ilə Asiyayı əlaqələndirən Transxəzər marşrutunun, yəni Orta dəhlizin əhəmiyyəti artır.

Çin-Mərkəzi Asiya-Azərbaycan və Gürcüstandan Qara dənizə və Avropaya uzanan bu dəhliz yükdaşıma xərclərinin aşağı olması ilə yanaşı, həm də təhlükəsizdir. Çindən Avropaya Cənub dəhlizi ilə daşınan yüklər Süveyş kanalından keçməklə 20 min kilometr məsafəni keçməlidir. Lakin konteyner daşıyan qatar Orta dəhlizlə 12 gün ərzində 7 min kilometr məsafəni qət edəcək ki, bu da nəqliyyat xərcləri-

nin az olması ilə bərabər, təhlükəsizliyin də təmin olunmasını şərtləndirəcək. Çin-Mərkəzi Asiya-Azərbaycan- Gürcüstan ərazisindən keçən marşrut ilə yüklər Qara dənizə, buradan isə Türkiyə və Şərqi Avropa ölkələrinə çatdırılacaq. Dəhliz həmçinin keçdiyi ölkələr arasında ticarətin inkişafına kömək etmək iqtidarındadır.

Bu dəhlizin əhəmiyyətini artıran digər məsələ Rusiya-Ukrayna müharibəsidir. Çünki Rusiya vasitəsilə Asiyadan Avropa Birliyi (Aİ) bazarlarına məhsulların tədarükündə problemlərin yaranması Orta dəhlizə olan marağı daha da artırır. Bu baxımdan dəhlizin fəaliyyətinin gücləndirilməsi Qərb və Şərq arasında təbii körpü rolunu oynayan Azərbaycan üçün də böyük əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycan Orta dəhlizin reallaşması üçün çox mühüm addımlar atmaqdadır. Zəngəzur dəhlizinin açılması istiqamətində reallaşdırılan layihələr bunun bariz təəcəssümüdür. Dünyada global layihələrin müəllifi, təşəbbüskar kimi tanınan Prezident İlham Əliyev bu barədə həm xarici ölkələrə səfərlərində, həm ölkə daxilində keçirdiyi görüşlərdə, beynəlxalq forum və konfranslardakı çıxışlarında çox əhatəli şəkildə məlumat verir. Azərbaycan Prezidenti həm görülən işlərdən danışır, həm dəhlizin yaradacağı imkanları izah edir, həm də dəhliz üzərindəki ölkələri bu prosese dəstək verməyə çağırır. İlham Əliyev əminliklə vurğulayır ki, Azərbaycan Zəngəzur dəhlizini reallaşdır-

dıqda ilk növbədə türk dünyası ölkələri üçün çox əlverişli imkanlar yaranacaq. Eyni zamanda Asiyadan Avropaya ən qısa marşrutun yaranması, qədim İpək Yolunun yenidən canlanmasını və ən əlverişli nəqliyyat-ticarət xəttinə çevrilməsini şərtləndirəcək.

Zəngəzur dəhlizi Orta dəhliz üçün strateji stimol olacaq

Global təşəbbüsləri ilə Avrasiyada yeni nəqliyyat-tranzit xətləri yaradan İlham Əliyev Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun əhəmiyyətini dəyərləndirərək qeyd edib ki, Azərbaycan ərazisindən, yəni Xəzər dənizi üzərindən daşınan yüklərin həcmi ildən-ildə artmaqdadır və daha da artacaq. Ona görə Azərbaycan nəqliyyat və logistika imkanlarını genişləndirir.

Bütün bunların fonunda isə Zəngəzur dəhlizinin açılması əsas şərtlərdən biridir. Ona görə də

Azərbaycan bu dəhlizin açılmasında ısrarlıdır. Prezident İlham Əliyev bu barədə danışırkən qətiyyətlə vurğulayıb: "Zəngəzur dəhlizinin açılması qəbulmaza, nə qədər tez olsa, o qədər yaxşıdır. Hər halda biz bu istiqamətdə söylərimizi artıracağıq. Bu dəhlizin açılması bütün ölkələr üçün yeni imkanlar açacaq və bölgədə işbirliyi məsələlərinə də müsbət təsir göstərəcək".

Xankəndidə keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 17-ci Zirvə görüşündən geri qayıdarkən Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan təyyarədə jurnalistlərə açıqlamasında bildirib ki, Zəngəzur dəhlizi təkcə Azərbaycan deyil, bütün region üçün yeni imkanlar yaradacaq. Türkiyə lideri Zəngəzur dəhlizini həm geosiyasi, həm də geoiqtisadi inqilabın tərkib hissəsi kimi gördüyünü söyləyib: "Zəngəzur dəhlizinin açılışı həm də Orta dəhliz üçün strateji inkişaf olacaq. Dəhliz açıldığı zaman türk malları Xəzər dənizindən keçərək Mərkəzi

Asiyaya və Çinə daha sürətlə çatacaq, Avropadan Çinə mallar da Türkiyədən keçməyə başlayacaq. Orta dəhlizin açılması cənubdan bizə və Azərbaycana qədər bir çox ölkələri əhatə edir".

Rəcəb Tayyib Ərdoğan onu da əlavə edib ki, Ermənistan əvvəlcə Zəngəzur dəhlizinin əleyhinə olsa da, iqtisadi integrasiyada iştirak etmək üçün daha çevik yanaşma nümayiş etdirir. Çünki Ermənistan da anlayır ki, regionun inkişafı təkcə Azərbaycan deyil, Ermənistan, Türkiyə, İran və digər ölkələr üçün bir fürsətdir. Türkiyə liderinin sözlərinə görə, Zəngəzur dəhlizi açıldığı zaman Türkiyənin Qars-İğdır-Naxçıvan dəmir yolu xətti və Qarabağda tikinti yatırımları daha səmərəli fəaliyyət halına gələcək: "Dünya dəyişir və bu vəziyyət yeni addımlar atmağı zəruri edir. Dəyişikliklərlə ayaqlaşmaq potensialı aktivləşdirmək və qazanc qapılarını açmaq deməkdir. Ermənistan və Azərbaycanın imzalayacağı sülh regionun ab-

havasını dəyişəcək. Əldə olunacaq barışıq ilə bir-birinin ardınca yeni və tarixi fürsət pəncərələrinin açılmasının şahidi olacağıq. Mənaqişələr və müharibələr səbəbindən boş qalan bölgənin potensialının aktivləşməsi ilə qalib modelin daha bir nadir nümunəsi ortaya çıxacaq".

Bir sözlə, Zəngəzur dəhlizinin açılması həm Azərbaycanın Qafqazda mühüm nəqliyyat-tranzit hubına çevrilməsini, Naxçıvanın yüksəlişini təmin edəcək, həm də Orta dəhlizin fəaliyyətinə mühüm töhfə vermiş olacaq. Bu layihə iqtisadi integrasiya, regional sülh, əməkdaşlıq üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Zəngəzur dəhlizinin iqtisadi faydaları çoxşaxəlidir. Zəngəzur dəhlizi regionda iqtisadi artım üçün mühüm katalizator kimi çıxış edir. Açıldığı halda türk dünyası ölkələrini daha çox yaxınlaşdıracaq, Orta dəhliz üçün strateji stimol olacaq.

Zəngəzur dəhlizinin əsas iqtisadi üstünlükləri

Ticarət əlaqələri genişlənəcək - Dəhliz vasitəsilə Azərbaycan ilə Naxçıvan arasında birbaşa əlaqə yaranacaq. Bu, malların daşınmasını sürətləndirəcək və xərcləri azaldacaq. Eyni zamanda Türkiyə ilə Orta Asiya ölkələri arasında ticarət əlaqələri də asanlaşacaq;

Logistika və nəqliyyat xərcləri azaldılacaq - Hazırda Naxçıvana və Orta Asiyaya mal daşımaqları daha uzun və bahalı marşrutlarla həyata keçirilir. Zəngəzur dəhlizi qısa yol təqdim edərək nəqliyyat xərclərini aşağı salacaq;

İnvestisiyalar artacaq - Regional əlaqələrin yaxşılaşması və nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı in-

vestorlar üçün əlverişli mühit yaradır. Bu da müxtəlif sahələrə (sənaye, kənd təsərrüfatı, turizm və s.) sərmayələrin daxil olmasına səbəb olacaq;

Əmək bazarı genişlənəcək və yeni iş yerləri yaranacaq - Nəqliyyat və logistika sektorunun inkişafı ilə yanaşı, yeni iş yerləri yaranacaq ki, bu da regionda məşğulluğun artmasına kömək edəcək;

Regional iqtisadi integrasiya və sabitlik formalaşacaq - Zəngəzur dəhlizi Azərbaycan, Türkiyə və Orta Asiya ölkələri arasında iqtisadi integrasiyanı gücləndirərək, uzunmüddətli iqtisadi sabitliyə və inkişaf perspektivlərinə şərait yaradacaq;

Gömrük və vergi gəlirləri artacaq - Artan ticarət dövriyyəsi və tranzit vasitəsilə gömrük və vergi gəlirləri yüksələcək ki, bu da dövlət büdcəsinə müsbət təsir edəcək.

Onu da xüsusi olaraq vurğulamaq yerinə düşər ki, Zəngəzur dəhlizinin siyasi aspektləri bu layihənin yalnız iqtisadi deyil, həm də geosiyasi əhəmiyyətə malik olduğunu göstərir. Bu dəhlizin açılması bölgədəki güc balansına, regional əməkdaşlığa və dövlətlərarası münasibətlərə birbaşa təsir edir.

Dəhlizin açılması regionda nəqliyyat qovşağına çevrilməyi hədəfləyən Azərbaycanın geosiyasi və geoiqtisadi rolunu daha da artıracaq. Regional izolyasiyadan çıxmaq üçün nəqliyyat kommunikasiyalarının açılması Ermənistana da faydalıdır. Çünki ümumi kommunikasiyaların açılması qarşılıqlı asılılıq yaradaraq sabitliyin artmasına töhfə verəcək.